

Aşk

Mercek

İnsan davranışlarını nasıl yorumlarsınız? Ağzından *beni ben olduğum için sevsinler* sözü dökülenler de dahil olmak üzere kimse insan davranışını çevresinden, mevkiinden, bulunduğu durumdan ayrı yorumlamaz. Kılık kıyafetinden, konuşma ve imlasına, fiziki duruşundan ismine her tür ilgi ve ilinti bir insanı yorumlamaya dahildir. Bunu kabul etmek zor olsa da insanın yetersiz zihni, acele sonuç arayan, acele hüküm verme peşinde koşan akli bir insanı ve onun davranışlarını nereye konumlandıracağına da acele karar vermek zorundadır. Bu acelecilik hem adaletsizliğin, hem de insanın insanı aldatmasının pınarbaşı gibidir. Yine de insanın elinden (dilinden, zihninden) daha fazlası gelmez.

Aşk, bilhassa *ilk görüşte* olanı, böyle bir yorum anormalliğine verilen isim. Başkasında görüp burun kıvracağınız veya etkilenmeyeceğiniz pek çok şey maşuk elinde en aziz ve kıymetli bir büyüye dönüşür. Gözü yıldız, saç rüzgar, teni deniz, dilinden dökülen herhangi bir kelime hayatın sırrı, bastığı yer mesut, görüldüğü menfez gökkuşağı gibidir. Aşık maşuğun her yansımasını bir *cennet merceğinden* geçirir ve bunun olsa olsa ilahi bir ışıık, arş-ı âlânın mücevherlerinden bir remz olduğuna kanaat eder.

Hormon mu dersiniz, aptallık mı bilmiyorum velakin yaklaşınca sönmesi de acelecilikten. Kimse kimseye *cennet merceği* olmadan aşık olmaz ama farzımuhal merceksiz aşk da yaklaşınca kaybolmaz. Uzakta olanın yakındakinden çok sevmesi, merceğin bozukluğunu görece kadar kendiyle tanışmayıp, gökyüzüne, bulutlara, hayallere tutmaya devam etmesi ve gözün kendindeki merceği göremeyişindendir. İnsan merceğin orada olduğunu bilse ve yaklaşınca kırılacağından emin olsa da arada sırada silip bulutları seyretmekten kurtulamaz.

Aşığını bir insan gibi görmeye çalışan ona ihanet hissiyle dolar. Onun bir insan olduğunu hatırlatmaya çalışana düşman olur, onu yereni dinlemez. Bu hastalığın en basit tedavisi evleninceye kadar yaklaşmak, o mümkün değilse merceği dolduracak başka birini beklerken bulutları seyretmek ve sabretmektir.

Misal

Sevgiden ve aşktan bahsetmeyi sevmiyorum. Bunların çok lafı var ve *aşk temalı* olunca mevzu genelde *eşek aşkı* oluyor.

Her gün baklava yiyen adamın ondan bahsetmesini beklemezsiniz. Yemeği pişirmekle doyanlar olduğu gibi. Koşanların da konuşmaya mecali olmaz.

Aşk yorar. Lafı gibi değildir.

Monofaze Monogami

Daha önce TED konuşmasından bahsettiğim Aubrey de Grey bir kez de *This Explains Everything* (Bu her şeyi açıklıyor) isimli kitapta karşıma çıktı. Bu sefer ölümü yenmekten değil, monogaminin geç kalmış yokoluşundan bahsediyor.

Hazret mealen diyor ki *doğum ve hastalık riski taşımadığı sürece seks sadece bir eğlencedir. İki insanın satranç oynaması neyse, bunu da öyle görmek gerekir. İki insan hayat boyu sadece birbiriyle satranç oynamaya ne kadar yemin edebilirse, cinsellik için söz vermesi de o kadar anlamlıdır.* Yazının başında bu söylediklerinin *duygusal bir takım bağımlılıklardan ayrı olduğunu ve düz cinsellikle alakalı olduğunu* söylüyor. Bir yerde de Rawls'ın *reflective equilibrium* (karşılıklı denge) kavramına atıfta bulunuyor.

Kitabın henüz başında sayılıyorum ama yazı şu ana kadar okuduklarımdan en zayıf olanı¹. İlk yazıda Susan Blackmore *en zarif teori* olarak doğal seleksiyonu anlatıyor, Dawkins *desen tanıma* (pattern recognition)'dan bahsediyor, Aubrey'ciğim de *monogamiden*. Rawls için bahanesi olsun diye konmuş, kitapta başkasına atıfta bulunmak gerektiği için yoksa *monogami yok olacak. imza: ben* dese daha anlamlı olurdu.

De Grey pek çoklarının içten içe bildiği bir gerçeği itiraf ediyor. Hayatı *zevk alınacak yer* olarak görünce evliliğin rasyonel bir anlamı yok. İnsanların birbirine güvendiklerini gösteren bir *mimik* olabilir ancak o kadar. Bunun da zevkli bir hayata ne kadar faydası var, bilemiyoruz.

Buradaki anahtar kelime *rasyonel*. Evlilik ancak cinsellikten daha büyük bir anlam için makul görülebilir ancak seküler ve rasyonel ahlakta bu *daha büyük anlam* nedir? Hiçbir fikrim yok. İnsanın rengini sevdiği için kendini bir duvara kelepçelemesi ne kadar anlamlıysa, işte bu da o kadar.

Evliliğin muteber bir ilişki biçimi olmasından bahsedebilirsiniz. İnsanlar Aubrey kadar özgür değil, evlilik yoluyla olmazsa cinselliğe (bilhassa kadınlar için) iyi gözle bakmıyorlar. Bu makul bir *gerekçe* ama sebep değil. Evliliğin içinin boşalmış olmasını açıklıyor sadece, erkekler kendilerini daha özgür gördükleri için evli olduklarını kolayca gözardı edebiliyor. Bu meselenin bir *zaman meselesi* olduğunu anlatıyor. Bir zaman gelecek ve evlenmek, şu sıra onu çevreleyen bazı adetlere güldüğümüz gibi gülünen bir gereksizlik olacak (mı?)

Evliliğin sadece cinselliği (veya çocuk sahibi olmayı) legalize etmek için değil,

¹Bunu yazdıktan sonra daha zayıflarına da rastladım, Freud'ün bilinçdışını *keşfetmesini* anlatan bir psikiyatri profesörününkü iyice tırttı. Biraz daha okuyup kitabı bıraktım zaten, *meşhurlardan tırt yazılar* ismiyle daha müsemma olur, tek hedefinin para kazanmak olduğunu ifşa edebilirdi.

erkek ve kadın arasında en makul yol olduğu için yaşadığına inananlardanım. İnsan toplumlarının hepsinde o veya bu şekilde ortaya çıkmış olmasını sadece izin verdikleriyle değil, sınırladıklarıyla da açıklamak gerekir. Sınırlamalarının faydasını gözden kaçırırsanız, insanların neden *eşlilik* peşinde olduklarını doğru şekilde anlatamazsınız.

Nedir bu sınırlama? En geniş harem sahipleri bile belli kurallara uymak zorundaydı ve De Grey'in ima ettiği ölçüde sınırsız bir çiftleşme adeti ortaya çıkmamışsa, bunun altında insanların imkanları olsa da böyle bir hayatı kaldırmayacak olması yatar. Sadece *sosyoekonomik koşulların dayatması* demek pek makul görünmüyor.

Evliliğin (ve onu simüle etmeye çalışan ilişkilerin) insanları bu konuda belirsizlikten kurtarmak gibi bir tarafı var. Her yeni tanıştığı insana *o gözle* bakmak zorunda kalmamak, *kadro* dolu olduğu için yerine kimseyi düşünmemek.

Kadroyu, bu konudaki belirliliği ortadan kaldırınca, bu sefer (aksini belirtmediği sürece) herkes potansiyel partner oluyor, değil mi? Bu özgürlük, avcı-toplayıcı insanın yiyecek bulmadaki özgürlüğü gibi. Adam diyor ki, *dağlar ovalar ve içindekiler sizin, oh, istediğinizi yersiniz*. Mukabilindeki diyoruz ki, *bulursanız yersiniz* ve gördüğünüz her bitkiye ve hayvana potansiyel yiyecek nazarıyla bakmanın stresi yanınıza kar kalır.

Tarım toplumlarının avcı toplayıcıları yok etmesinin ardında, belirlilik yer alıyordusa, evliliğin *ortakçı* ilişkileri ortadan silmesinde de belirlilik rol oynamıştır. Evlenmek insanın hayatındaki belirsizlikleri azaltan ve düşüncesini, enerjisini daha verimli, kendisi ve içinde yaşadığı toplum için daha faydalı işlere yöneltten bir kurumdur. Karşı cinsin ilgisini çekmeye çabalamak önemli bir enerji sarfıyatı getirir ve bunu hayatının bir döneminde değil, her döneminde yapmaya, az sayıda kişi için değil, herkes için yapmaya çalışmak önemli bir zaman ve enerji kaybı doğurur. Eğer insan kendini kime beğendirmesi gerektiğini biliyorsa, enerjisinin ufak bir kısmıyla onu mutlu edebilir ve geri kalan kısmını da hayatın diğer taraflarına ayırır.

Monogami yok olacak diyen, bu sebeple yanlış bir hesap yapıyor. Bu hesabın yanlış olduğunu da en bariz şekilde, evlilik dışı ilişkilerin de neticede bir *ilişki* olması gösteriyor zaten. İnsanların geneli, evlenmese bile partnerlerinin belirli olmasını tercih ediyor.

Zamanımızın derdi, insanların *çok eşli* olmaya değil, *hiç eşli* olmaya yönelmesi. İnsanlar ertesini gün ne isteyeceğini bilmedikleri bir partner yerine, türlü çeşit eğlenceyle vakit geçirebiliyor. Philip Zimbardo son yıllarda genç erkeklerde önemli ölçüde bir asosyalleşme ortaya çıktığını ve karşı cinsle herhangi bir iletişim kurmak yerine zamanlarını oyuncaklarıyla geçirmeyi tercih ettiklerini anlatıyordu. Bu daha önemli ve bariz bir trend. Yalnızlık çok daha derin ve etkili bir *hastalık* olarak yayılıyor ve değerli *fütüristimiz* Aubrey de Grey ne diyor? *Monogaminin yok olması duvarda yazılı* diyor. Hangi duvarda?